

Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja

Nikolašević, Mia

Master's thesis / Diplomski rad

2023

Degree Grantor / Ustanova koja je dodijelila akademski / stručni stupanj: **Josip Juraj Strossmayer University of Osijek, Academy of Arts and Culture in Osijek / Sveučilište Josipa Jurja Strossmayera u Osijeku, Akademija za umjetnost i kulturu u Osijeku**

Permanent link / Trajna poveznica: <https://um.nsk.hr/um:nbn:hr:251:331054>

Rights / Prava: [In copyright](#) / [Zaštićeno autorskim pravom.](#)

Download date / Datum preuzimanja: **2024-07-26**

Repository / Repozitorij:

[Repository of the Academy of Arts and Culture in Osijek](#)

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU
AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU
ODSJEK ZA VIZUALNU I MEDIJSKU UMJETNOST
SVEUČILIŠNI DIPLOMSKI STUDIJ VIZUALNA UMJETNOST

MIA NIKOLAŠEVIĆ

**INTERPRETACIJA EMOCIJA KROZ
PSIHOLOŠKO DJELOVANJE BOJA**

DIPLOMSKI RAD

MENTOR:

red. prof. art. Mario Čaušić

Osijek, 2023.

SVEUČILIŠTE JOSIPA JURJA STROSSMAYERA U OSIJEKU

AKADEMIJA ZA UMJETNOST I KULTURU U OSIJEKU

IZJAVA O AKADEMSKOJ ČESTITOSTI

kojom ja _____ potvrđujem da je moj _____ rad
diplomski/završni
pod naslovom _____

te mentorstvom _____

rezultat isključivo mojega vlastitog rada, da se temelji na mojim istraživanjima i oslanja na objavljenu literaturu kao što to pokazuju korištene bilješke i bibliografija. Izjavljujem da niti jedan dio diplomskog rada nije napisan na nedopušten način, odnosno da nije prepisan iz necitiranog rada, pa tako ne krši ničija autorska prava. Također izjavljujem da nijedan dio ovoga završnog/diplomskog rada nije iskorišten za bilo koji drugi rad pri bilo kojoj drugoj visokoškolskoj, znanstvenoj ili radnoj ustanove.

U Osijeku, _____

Potpis

SAŽETAK

Diplomski rad *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja*, osvrće se na mnogobrojne načine izražavanja koje nam boja omogućuje te daje uvid u razinu intime koju njome možemo postići. Rad se sastoji od serija crteža, slika i grafika koji su ekspresivni, gestualni i spontani te u svojoj ideji eksperimentalni. Glavni motivi izražavanja su vibrantne, spontane te kaotične forme, dok je postupak izrade prepušten isključivo instinktu. Zbog manjka kontrole i promišljanja tijekom izrade rada te postupka prepuštenog gotovo potpuno nasumičnim odabirom nijansi, dolazi do gomilanja formi i oblika primoranih na „suživot“ te povremenog nesklada. Vidljiv je subjektivan pristup korištenju boja, neovisno o njihovim kulturološkim i povijesnim simbolikama, iz razloga što je postizanje introspekcije glavni cilj rada. Zbog toga je rad moguće smatrati svojevrsnim emocionalnim dnevnikom ispisanim kroz subjektivnu kromatsku ekspresiju.

KLJUČNE RIJEČI: boja, spontanost, intuicija, introspekcija, gesta, kromatska ekspresija

ABSTRACT

The diploma thesis *Interpretation of Emotions Through the Psychological Effect of Colors* looks into various ways of expression that color allows us and gives us an insight into the level of intimacy that we can achieve by using it. The work consists of a series of drawings, paintings, and prints that are expressive, gestural and spontaneous, and also experimental in their idea. The main motifs of expression are vibrant, spontaneous and chaotic forms, while the process of making relies exclusively on instinct. Due to the lack of control and reflection during the creation of the work and the process which almost entirely relied on the random selection of shades, there is an accumulation of forms and shapes forced to "coexistence" as well as an occasional disharmony. A subjective approach to the use of colors is visible, regardless of their cultural and historical symbolism, because achieving introspection is the main goal of the work, which is why it can be considered a kind of an emotional diary written through subjective chromatic expression.

KEY WORDS: color, spontaneity, intuition, introspection, gesture, chromatic expression

SADRŽAJ

UVOD	1
BOJA KROZ POVIJEST	2
BOJA I EMOCIJE.....	5
JOHANNES ITTEN – UMJETNOST BOJE.....	9
PRAKTIČNA INSPIRACIJA	11
REALIZACIJA RADA	17
ZAKLJUČAK	28
POPIS LITERATURE	30
POPIS ONLINE IZVORA	31
POPIS SLIKOVNIH MATERIJALA	32

UVOD

Rad *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja* serija je slika, crteža i grafika izrađenih kombiniranjem raznih tehnika. Ovaj rad svojevrsni je nastavak težnje zapostizanjem onog impulzivnog i slučajnog. Ideja se rodila ispunjavanjem bilježnice iznimno ekspresivnim crtežima, čije su kombinacije boja, a i tehnika, uvjetovane isključivo „sudbinom“, ne znajući ni sama jesam li podsvjesno odabirala što ću koristiti zbog određenog emocionalnog stanja u kojem sam se nalazila u određenom trenutku.

Boja je oduvijek bila sredstvo kojim su se umjetnici koristili kako bi njome utjecali na promatrača. Umjetnici boje koriste kako bi iz nas izmamili emocije koje žele probuditi u nama. Specifične nijanse u čovjeku bude određene osjećaje. Bude u nama nemir, teror, nesklad ili pak suprotno – gledajući u njih, nude nam gotovo meditativno iskustvo.

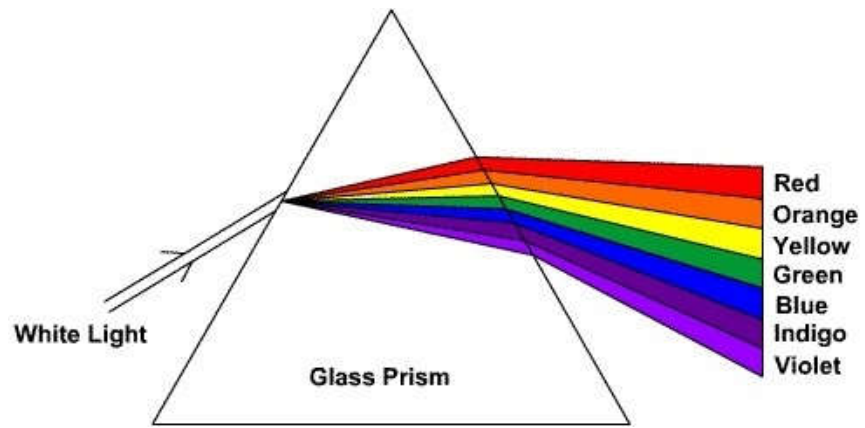
BOJA KROZ POVIJEST

Brojne civilizacije još od samih početaka pridavale su veliku važnost boji, poklonivši joj tako brojna značenja i simbolike koje su varirale ovisno o kulturi. Autori knjige *Psihologija boja* Zjakić i Milković(2010:4) proučavajući drevne mislioce koji su promatrajući prirodu, donosili zaključke o utjecaju boje u svojoj okolini pokušavajući odrediti koliko boja utječe na čovjeka kroz život. Jedan od prvih, vrlo utjecajnih filozofa, bio je Aristotel koji je u četvrtom stoljeću pr.n.e. odlučio definirati dvije boje kao primarne. Riječ je o plavoj i žutoj koje je usporedio s prirodnim elementima – zemljom, vodom, vatrom i zrakom. S obzirom na to da se Aristotel prvobitno bavio egzistencijalnim pitanjima, odlučio se navedene boje dovesti u suprotnosti kao što su muškarac – žena, mjesec – sunce, sužavanje – širenje, zrak – zemlja i vatra – voda itd. Njegovi principi definiranja boja umjetnici su koristili gotovo dvije tisuće godina, sve do 17.stoljeća.

Uz Aristotela, Zjakić i Milković(2010:5) u obzir uzimaju i druge mislioce poput Hipokrata koji se bavi pitanjem utjecaja boje na čovječanstvo, zaključivši da se boja može iskoristiti u terapijske svrhe te uvidjevši da svijetle boje imaju drugačiji utjecaj na čovjeka od tamnih. Slično, Avicenna je u 11.stoljeću, određenim pacijentima postavljao dijagnoze ovisno o njihovoj osjetljivosti na pojedine boje te razvio teoriju u kojoj spomenutu osjetljivost na boje dovodi u direktnu vezu s predispozicijama raznih bolesti. Nedugo nakon toga, u 15.stoljeću; kada se u Crkvi za vrijeme Martina Luthera počela gubiti poveznica sa znanstvenim istraživanjima; uz mnoge druge znanosti, znanost o bojama postaje samostalna disciplina. Tim preokretom, Zjakić i Milković(2010:5) ističu Newtona koji je 1672.godine došao do revolucionarnih istraživanja u kojima navodi mogućnost stjecaja cijelog spektra boja iz bijele. Do toga je došao tako što je bijelu svjetlost propustio kroz prizmu nakon čega je izlazna svjetlost bila primjetno rastavljena na spektar. Iz tog eksperimenta, Newton(Slika1 i 2) je tada uspio vratiti rastavljene svjetlosti u bijelu na način da je drugačije postavio prizmu.Međutim, nakon Newtonove spoznaje, mnogi su se okušali u osporavanju te teorije. Među takvima, našao se i Johannes Wolfgang von Goethe tvrdivši da bi, ako je Newtonova teorija bila točna, rastavljanje bijele svjetlosti trebalo biti prisutno gdje god je to moguće. Svoj argument testirao je reflektirajući bijelu svjetlost na zid, došavši tako do neočekivanog rezultata. Naime, nije očekivao pojavu različitih boja na krajevima kruga i bijelu svjetlost u sredini. Kad je vidio što

se sa svjetlosti događa, mogao je zaključiti da je plava boja bila najbliža rubu dok se, za razliku od plave, žuta pojavljivala najbliže bijeloj. Taj zaključak doveo ga je do povratka na Aristotelovu tezu kako se svjetlost može podijeliti na primarnu žutu i plavu boju, pišu Milković i Zjakić(2010:6).Nadalje, u vrijeme Leonarda da Vinci, mogućnost da uopće možemo vidjeti predmete bila je objašnjena izlaženjem svjetlosti iz oka, a stjecanje te teorije proizašlo je seciranjem ljudskog tijela, točnije, ljudskih organa. Zatim, sam Leonardo da Vinci suzbija teoriju izlaženja svjetlosti iz oka te predstavlja tezu kako svjetlost ulazi u oko. Teza je kasnije i potvrđena te je sada poznata činjenica da oko apsorbira svjetlost.

Bogatstvo i raznolikost kultura očita je već u broju uloga koje jedna boja nosi. Nerijetka je pojava da je analizirajući samo jednu boju moguće pronaći desetke raznih značenja koja su joj pridodana. Zjakić i Milković(2010:4) u *Psihologiji boja* također uviđaju kako se u samim počecima, prikazivanje boja sastojalo od ograničenog broja nijansi među kojima su se najčešće javljale ljubičasta, plava, crvena, zelena i crna. Kako se vremena i kulture mijenjaju, tako se značenja boja mijenjaju s njima. Srednjovjekovnim ljudima boja je bila predstavnik sigurnosti i svjetlosti te se tada smatrala jednim od glavnih dijelova ljepote. U tom razdoblju javljaju se prvi simbolički sustavi boja temeljeni na stvaranju hijerarhijske ljestvice. Zjakić i Milković(2010:9) opisuju ulogu boje u srednjem vijeku simbolom klasifikacije te zaključuju da je korištena kao sredstvo označavanja pojedinaca, za uvođenje reda te kao sredstvo suprotstavljanja i razlikovanja. Uz njih, javljaju se i novi pojmovi poput gustoće, intenziteta i kontrasta. Već tada, nastaju i predrasude među pojedincima jer je boja njihove odjeće bila znak statusa. Vodeći se time, Milković i Zjakić(2010:9) zaključili su da su oni koje je društvo iz nekog razloga odbacilo, nosili određene boje koje su davale specifično značenje nekoj skupini ili su označavale značenje pripadnosti. Neki pripadnici spomenutih skupina bile su prostitutke, gubavci, bogalji, krvnici, šugavci te maloumnici. Smatram da tekst Zjakića i Milkovića služi kao nepobitni pokazatelj koliko velik utjecaj boja ima na čovječanstvo te koliko djeluje na ljudsku psihu kada, od početka civilizacije, koristimo upravo boju kako bismo opisali osjećaje i stavove prema određenim situacijama i pojavama.

Slika 2. Ilustracija rastavljanja svjetlosti uz pomoć prizme

BOJA I EMOCIJE

Obilježavanje bojom nastavilo se kroz povijest što je izuzrok bogatog „životopisa“ svake boje te uvelike pripomaže u analiziranju prošlosti i sadašnjosti ljudskog postojanja. Bubanko i Kliček(1995:4) smatraju da je svijet boja neposredan izraz duše svijeta te boju definiraju kao prepoznatljivi govor duše. Također, boji pridodaju osobinu nositelja života i smrti, sjene i svjetla, sklada i nesklada. U svom radu *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja* boji pridodajem upravo takvu vrstu atributa. Tretiram boju kao sredstvo izražavanja pomoću kojega mogu lagati, biti iskrena; kroz boju promatraču nudim svoja iskustva te njome na papir prenosim nemirnoću svojega uma, koristim se bojom kao veslom duševnog izražavanja te joj prepuštam izricanje stanja koje je ponekad preapstraktno da bi se izrazilo riječima. Goethe(1995:6) u djelu *Učenje o bojama* analizira upravo sentimentalne vrijednosti boja te pokušava pojasniti razlog zbog kojega određene boje doživljavamo kao umirujuće, dok druge u nama bude osjećaj nemira i kaosa. S ciljem podupiranja svojega stava da nas naše iskustvo uči da je raspoloženje naše čudi pod utjecajem pojedinih boja, referira se na francusku anegdotu prema kojoj se nakon što je jedna gospođa promijenila boju sobe iz plave u crvenu, odnos njezina supruga prema njoj također promijenio. Goethe(1995:7) dijeli boje na plus i minus.¹ One koje su u plusu, djeluju pobuđujuće i živahno. One su također tople boje s kojima i započinje svoju analizu. Za žutu boju kaže da je jedna od najznačajnijih, a njezin utjecaj počinje još od Aristotela koji ju, uz plavu, navodi kao primarnu boju. Žutu opisuje kao boju koja nastaje blagim suzdržavanjem svjetlosti, u svojoj čistoći nosi prirodu svjetla te ima efekt raskošnosti i plemenitosti. Žuta u sebi nosi prirodu svjetla i odiše živahnom, vedrom i blago nadražujućom osobinom. Međutim, Goethe napominje kako i najmanja promjena u boji u nama može izazvati potpunu promjenu u našem doživljaju boje. Naime, smatra da dodavanjem zelene u žutu, žutu čini boju neplemenitom i nečistom što nam odaje dojam neugodnosti, sramote i odbojnosti. Međutim, ako se žutoj doda topla nijansa poput crvene, ona odaje dojam moći i veličanstvenosti te stvara osjećaj miline i topline. Za razliku od Goetheve percepcije žute, u srednjem vijeku, kako navode Zjakić i Milković(2010:10) žuta je predstavljala izdaju i dvoličnost, a i u današnje je vrijeme najmanje popularna boja. Podsjećaju da dok tople boje odaju dojam životnosti, hladnim je bojama

¹Boje na plus strani: žuta, crvenožuta (narančasta), žutocrvena (minij, cinober)
Boje na minus strani: plava, crvenoplava, plavocrvena

oduvijek bila pripisana uloga žalovanja. Tu tvrdnju objašnjavaju spominjući razdoblje početka 14. stoljeća u kojem je većina likova viteških romana prikazana u tamnoplavoj ili plavo-sivoj odjeći kada je cilj bio prikazati osobe koje nekoga oplakuju.

Plava, koju Aristotel također navodi kao primarnu, poznata je kao potpuna suprotnost žutoj. Ona odiše mirom, odaje osjećaj hladnoće te u slikarstvu služi za prikazivanje sjene. Goethe (1995:12) također plavoj pridodaje atribut mirnoće te ju svrstava u „minus“ boje koje u sebi nose osjećaj čežnje i mekoće, istovremeno izazivajući i mir i podražaj u promatraču. Gledajući u plave predmete, prema Goetheu (1995:13), osjećamo se kao da nam nešto izmiče. Pojavom heraldike (znanstvena disciplina koja proučava razvoj i uporabu grbova), određenim bojama pridodane su nove simboličke vrijednosti. Bijela boja poprimila je značenje čistoće i iskrenosti, crvena krvi i hrabrosti, dok je plava postala znakom odanosti.

PROCESUALNA UMJETNOST

U *Pojmovniku suvremene umjetnosti* poznatog srpskog teoretičara Miška Šuvakovića(2005:516) spominje se pojam procesualne umjetnosti koju definira kao zbirni naziv za pokrete koji se javljaju šezdesetih godinapoput neoavangardne i postavangardne umjetnosti.² Šuvaković tu vrstu umjetnosti opisuje kao umjetnost koja je zasnovana na transformaciji umjetničkog djela kao predmeta ili predmetne statične intervencije u prostoru stavljene u prostorno vremenski proces ili događaj. Također, napominje kako je termin procesualne umjetnosti varijanta termina zvanog postminimalna umjetnost u kojoj se u teoriji i kritici umjetnosti pojavljuju postupci dematerijalizacije umjetničkih objekata ostvarenih uvođenjem vremenske komponente u tjelesne, prostorne, energetske i materijalne realizacije. U takvoj vrsti umjetnosti, Šuvaković napominje da se događaji ne prikazuju fotografijom, filmom ili slikom već su ostvareni u realnom prostoru i vremenu. Razlikuje pristupe rada s procesima u umjetnosti kao procese s ljudskim tijelom i ponašanjem u koje ubraja oblike ponašanja, rituale, provođenje i činjenje; procese sa samim predmetima i prostornim odnosima predmetakao kretanje predmeta, premještanje predmeta u prostoru ili uravnoteženje predmetne strukture na i u vodi te u gravitacijskom polju; i na kraju, procese s transformacijom materije i energije poput radova s vatrom, kemijskim procesima, radijacijom i isparavanjem.

U svom radu *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja* veliki značaj pridajem upravo samom procesu izrade iz razloga što se rad bazira na vlastitim iskustvima, introspekciji te spoznajom emocija koje su utjelovljene slobodnim i ekspresivnim potezima. Završni izgled svakog zasebnog crteža, slike ili grafike ne uključuje prijevremeno planiranje već služi kao pokazatelj mojeg raspoloženja toga dana u kojem je rad nastao. Na kraju, rezultat je vidljiv u odabiru boja u kombinaciji s nepravilnim i organskim oblicima koji svojom kohezijom unose jedinstvenu dinamiku u kompoziciju. Ideju te izradu rada započela sam još prošle godine, tražeći odgovarajući način izražavanja. Prolaskom vremena uočila sam promjenu u odabiru boja koju doživljavam kao promjenu vlastite psihe i emocionalnog stanja. Kada proučavam svoje radove na tu temu, nastale početkom prošle godine, shvaćam koliko se

²Neoavangarda – happening, fluksus, neodada

Postavangarda – akcionizam, akcija, body art, performans, siromašna umjetnost, anti form umjetnost

sam karakter mojih poteza promijenio, kao i svjetlije nijanse boja koje sada prevladavaju u većini radova što može služiti kao pokazatelj određenog razvitka osobnosti. Proces prolaženja vremena omogućio mi je promjenu pristupa prema sebi samoj kao i novom pristupu u samom činu slikanja. Promjenjivost boja korištenih kao sredstvo vizualne reprezentacije emocija u radu izravno se nadovezuje s promjenama koje se očituju u mojem svakodnevnom životu, u čemu najveću ulogu igra upravo proces prolaženja vremena koji služi kao pokazatelj fluidnosti emocionalnog stanja u nama.

JOHANNES ITTEN – UMJETNOST BOJE

Kao teorijska inspiracija za rad uvelike mi je poslužila knjiga Johannesesa Ittena *Umjetnost boja*. U njoj, Itten se bavi pojmovima kao što su harmonija boja, subjektivne kombinacije boja te objašnjava odnose između boja i oblika. S obzirom na to da se u svojem radu bavim upravo subjektivnim izražavanjem koristeći boju kao sredstvo, izdvojila sam ta tri poglavlja kao svojevrsne vodiče kroz cijeli proces.

Itten(1973:22) harmoniju boja objašnjava kao uzajamno djelovanje dvaju ili više boja te govori da svaki pojedinac ima svoje subjektivno shvaćanje o tome radi li se u određenom primjeru o harmoniji ili disharmoniji boja. Također, primjećuje kako laici harmoničnim nazivaju kombinacije boja sličnog ili istovjetnog kromatskog karaktera što se odnosi na kombinacije boja koje obično stoje jedna kraj druge i nemaju većeg kontrasta. Zapravo, pitanje harmoničnosti boja trebalo bi se odnositi na ravnotežu, simetriju i snagu. Itten(1973:23) piše da je lako uvidjeti da su, kvantitativni odnosi, pored kvalitativnih jednako značajni, isto kao i stepen sjaja i čistoće boja te smatra da je osnovni princip harmonije proizašao iz fiziološki uvjetovanih zakona komplementarnosti.

Johannes(1973:26) se u tekstu prisjeća pokusa kojeg je izveo 1928. godine dok je predavao jednom razredu slikarske škole gdje se bavio harmoničnim kombinacijama boja. Tamo je zatražio od svojih tadašnjih studenata da harmonične kombinacije boja prikažu u zatvorenim kružnim površinama, da svakoj boji unutar tog kruga dodijele odjeljak proizvoljne veličine bez da im je dao definiciju harmoničnih boja. Nakon određenog vremenskog roka, studenti su zaključili da po njihovom mišljenju, boje koje im je zadao, nisu harmonične te da ih nalaze neprijatnim i neskladnim na što im je predložio da svatko od njih naslika boje koje smatraju prijatnima i harmoničnima. Kasnije, Itten je od studenata zatražio da poredaju svoje radove - koji su se međusobno razlikovali - po podu. Saznali su da svatko ima svoje subjektivno shvaćanje harmonije boja. Uz to, samo po promatranju radova mogao je prepoznati autora bez da je prisustvovao izrađivanju, što je svatko od njih naslikao kao harmonično slaganje boja, pokazalo se kao odraz njihovog subjektivnog osjećaja. Kroz te eksperimente, osobe bi se često prikazale u svojoj pravoj svjetlosti bez da to shvaćaju. Također, primijetio je da se uz sastav boja, razlikuju i veličine mrlja. Naime, neke osobe slikale bi mrlje isključivo vertikalno; drugi su naglašavali dijagonalni ili horizontalni pravac, koji isto kao i sastav boja ukazuje na osjećanja i mišljenja. Pokazalo mu se da su i mrlje boja kod nekih studenata bile

čvrsto i oštro naslikane, za razliku od drugih pojedinaca čije bi mrlje išle jedna preko druge, ili su pak bile packave i neuredne. Očito je da je studentima koji nesređeno slikaju bilo teže jasno i jednostavno misliti. Osjećajne i po prirodi sanjalačke osobe bile su upravo te koje su koristile nekontroliranije i neobuzdanije poteze. Dok ljudi ne posjeduju objektivno znanje o harmoniji boja, potrebno im je postavljati različite, subjektivno obojane zadatke jer će osoba jedino na taj način moći pronaći rješenje zadatka, jedinstveno njima samima, zaključuje Itten (1973:27).

Govoreći o odnosu oblika i boja, Johannes smatra da oblici imaju svoje „etičko-estetske“ izražajne vrijednosti te da bi ta ekspresija boja i oblika trebala biti u suglasnosti na svim slikama, što bi značilo da su boja i oblik, tj. njihove izražajne vrijednosti, u odnosu međusobnog dopunjavanja. Kao primjere navodi boje prvoga reda u koje svrstava crvenu, žutu i plavu te tri osnovna oblika kvadrat, krug i trokut. Njima se, kaže Itten(1973:25), mogu pripisati različite i jasno određene izražajne vrijednosti te povezivanjem određenih boja s njihovim odgovarajućim oblicima podrazumijeva paralelizam. Tamo gdje su ekspresije oblika i boja u suglasnosti, njihovo djelovanje bit će smirujuće. Kao primjer toga predstavlja slikare čije temeuvjetuju određenu ekspresivnost koja je zasnovana isključivo na boji prema kojoj razvijaju svoje oblike ta smatra dakod slike na kojoj je glavni naglasak na obliku, boja proizlazi iz čitave kompozicije.

Određena korelacija boje i oblika vidljiva je i u radu *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja*. Kao što Itten kroz eksperiment sa studentima zaključuje kako svaka osoba u sebi nosi subjektivnu spoznaju harmonije boja, tako je u mojem radu moguće zaključiti prirodu moje osobnosti promatrajući isključivo poteze kojima se odlučujem izražavati kao i boje za kojima posežem upravo kako bih na papir prenijela svoje emocije, pomoću njih stvarajući svojevrsnu umnu mapu vlastite svijesti i podsvijesti. Slažem se s izjavom da je kroz prirodu oblika i boje kojima ih prikazujem moguće iščitati vlastito emocionalno stanje uzimajući u obzir ogroman utjecaj koji je boja, kroz povijest i raznim eksperimentima, zapečatila.

PRAKTIČNA INSPIRACIJA

Promišljajući o ideji, inspiraciju sam pronašla u umjetnicima koji su se tijekom svoje umjetničke karijere izražavali kroz boju, oslanjajući se isključivo na ugođaj kojim određena boja odiše te na raspoloženje koje budi u nama. Jedan od umjetnika čiji radovi obiluju izražavanjem kroz simboliku boja je Robert Motherwell. Motherwell je umjetnik čiji radovi odišu jednostavnim oblicima, gestualnim te hrabrim potezima kistom koje koristi kao sredstvo izražavanja suvremenih ljudskih uvjeta, života, smrti i tlačenja. Kroz svoje radove provlači razne tematike bitne za suvremeno stanje čovječanstva, a čini to stvarajući specifične, ali jednostavne jajaste oblike u kojima prevladavaju crno bijeli kontrasti. Upravo je serija radova pod nazivom *Elegija za Španjolsku Republiku* (Slika 3), koja je nastala kao reakcija na poraz Španjolske Republike od fašističkih sila, prikazana kroz velike, jednostavne forme te bijelo-crne odnose, u kojima je rekao da crna predstavlja smrt, dok bijela predstavlja život, a služila je kao „amblem sveopće tragedije.“³

Iako se Motherwell koristio svojim radovima kao osvrtom na stvarne situacije te pomoću njih izražavao svoja razmišljanja i stavove o istima, isto kao i rad *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja* odlučio se na kromatsku ekspresiju kao glavno sredstvo izražavanja (slika 8). Dok se u mom radu naizgled ne može iščitati specifičan komentar na društvo, zajednička komponenta tim radovima upravo je odabir boja i nepravilnih oblika kao glavnih prenositelja poruke. Bez obzira na činjenicu što se osobno koncentriram na izričaj vlastitih emocija s kojima sesusrećem svakodnevno ili općenito, Motherwell u svojim radovima također ne izbjegava vlastite osjećaje, već ih ističe sličnim izričajem, koncentrirajući se na specifičan ljudski uvjet koji je trenutno prisutan u svijetu.

³https://www.moma.org/collection/works/78936?artist_id=4126&page=1&sov_referer=artist

Slika 3. Robert Motherwell, *Elegija za Španjolsku Republiku br.34*, 1953.-54., ulje na platnu

Philip Guston umjetnik je koji je 1951.godine počeo stvarati gestualne apstraktne slike, prikazujući na njima isprepletene mreže kratkih poteza postavljene horizontalno ili vertikalno te je još jedan umjetnik koji mi je zbog sličnog pristupa u izradi radova služio kao inspiracija. Gustonove slike sadržavaju spokojnu atmosferu, pastozan, gust namaz te odaju dojam fluktuirajućeg svjetla prikazanog prigušenim tonovima sive, crvene i ružičaste. Njegov izražaj nastavio se mijenjati tijekom godina te su mu djela sadržavala sve izražajnije geste, koncentrirajući boje u središte, smještene unutar fluidnog i svijetlog ambijenta. Rad *Zona* (Slika 4) sugerira toplu smirenost koju postiže crvenom nepravilnom formom postavljenom u središte platna. Djelo koje predstavlja Gustonov prijelaz iz apstraktnog ekspresionizma, *Red painting* (Slika 5), jedan je od pokazatelja umjetnikova odmaka od svjetlucavih, kratkih formi.⁴

⁴Arnason, H.H., *Povijest moderne umjetnosti, Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, fotografija*, 2009., Zagreb, str.422.

Slika 4. Philip Guston, *Zona*, 1953., ulje na platnu

Slika 5. Philip Guston, *Red painting*, 1950., ulje na platnu

Cy Twombly također je jedan od umjetnika koji su mi zbog svojega intimnog i slobodnog izražaja poslužili kao inspiracija za ovaj rad. Twombly je umjetnik koji je razvio svoj gestikularni vokabular u kojemu su svaka boja i linija prožete duhovnošću, značenjem i energijom (Slika 6). Pojavljuje se kao istaknuta figura u pedesetim godinama prošlog stoljeća nakon svojih opsežnih putovanja Europom i Afrikom, a isticao se stvarajući djela koja su

istovremeno osobna i mitološka, dopuštajući da jezik, naracija i unutarnje vizije izbijaju iz njegovih apstraktnih i intimnih zapisa.

Njegov je rad vrlo brzo odstupio od ciljeva poslijeratne apstrakcije. Iako su prevladavajuće tendencije tadašnjeg razdoblja, poput pop arta, nastojale potpuno napustiti povijesne narative, Cy svoj fokus usmjerava na klasične, drevne i moderne pjesničke tradicije. Kasnih pedesetih napravio je živopisna, dijagramska djela poput *Ode Psihi* koje sadrži lukave šale te erotske aluzije, a da pritom zadrži apstraktan naboj. Nedugo nakon toga, svijetle boje spomenutih djela mijenjaju strože sive i plave boje na slikama „crne ploče“, na kojima sažete petlje i škrabovi podsjećaju na praškaste efekte krede na ploči. Kako je Twombly nastavio raditi na raznim mjestima tijekom sljedećih desetljeća, krajolici, mjesta i prirodni oblici postaju istaknuti u njegovim kolažima, crtežima i akvarelima. Za Cyja Twomblyja, racionalno i poetično nisu se međusobno isključivali. Vizualne informacije iz svakodnevnog života ušle su u njegov rad kao način da se istraži potencijal značenja i strukture.⁵

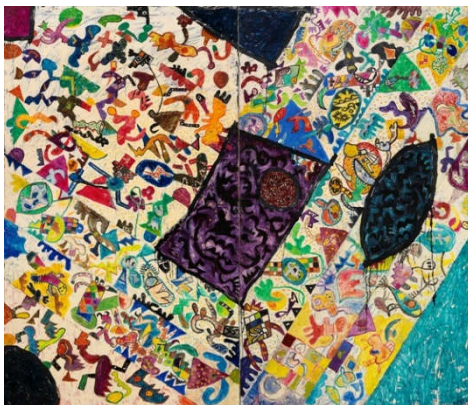

Slika 6. Cy Twombly, *Leda and the Swan*, 1962., ulje, olovka i krejon na platnu

Sljedeći umjetnik kojega moram spomenuti je Zlatko Keser čija je umjetnost vrlo introvertna te intimistička zbog čega se njegova djela ne mogu dijeliti tematski već isključivo na format i medij; na slike velikog formata, karakteristične kolorističke jasnoće, crteže velikog formata te manje crteže koje su autori izložbi okarakterizirali kao „ritmizirana slikovna materijalizacija

⁵<https://gagosian.com/artists/cy-twombly/>

Keserove podsvijesti.“ Njegov rad obilježen je ljubavlju prema slikarstvu i crtežu te je bio zagovaratelj figuracije podvrgnute unutarnjem diktatu svijesti, maštovitim, nesputanim, i analitičkim promišljanjem te čistim emocijama (Slika 7).⁶

Slika 7. Zlatko Keser, *Znak prizivanja*, 1988., jajčana empera, ulje na platnu

Sva četvorica umjetnika koristila su određene metode koje njihove radove čine bliskima mojem promišljanju tijekom izrade diplomskog rada. Svaki od njih primjenjuje barem jedan princip po kojemu sam se mogla voditi u samoj izradi rada te su uvelike doprinijeli u razvijanju i unaprjeđenju mojeg ekspresivnog rukopisa. Dok se Motherwell svojim jednostavnim, fluidnim oblicima koristio kako bi na platno prenio svoj stav i osjećaje prema određenim događanjima u svijetu, Zlatko Keser i Cy Twombly svojim intimističkim tematikama istražuju svoju emocionalnu stranu te se, da bi ju pokazali, koriste upravo bojom i iznimno ekspresivnim potezima. Koriste se bojom i gestama kako bi ponudili introspektivno promatranje fizičkog svijeta te zaranjaju u samu psihu promatrača i sebe samih. Njihov način izražavanja nadovezuje se na stil nastao kao svojevrsna reakcija na ratna razaranja u četrdesetim godinama prošlog stoljeća - apstraktni ekspresionizam. U tom razdoblju nastaju umjetnička djela koja ističu egzistencijalna pitanja nastala u burnom okruženju.⁷ Od tada, mnogi umjetnici dopuštaju svojim najintimnijim vizijama da isplivaju kroz njihove radove kroz specifičan te do tada nezastupljen način stvaralaštva. Slično, Philip Guston sa svojim fluidnim formama kao primarnim načinom koji je odlučio koristiti također pridonosi mojem radu, predstavljajući mi, kroz svoje radove, ljepotu koju varijacije u potezima nude, pružajući uvid u posebnost radova koji obiluju bogatstvom raznolikosti.

⁶: <https://www.info.hazu.hr/clanovi/keser-zlatko/>

⁷<https://www.canvas.saatchiart.com>

Slika 8. Skica 1, 2022.

Slika 9. Skica 2, 2022.

Slika 10. Skica 3, 2022.

Slika 11. Skica 4, 2022.

REALIZACIJA RADA

Razmišljajući o samoj realizaciji rada *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja*, ideja spontanosti i neopterećenosti proteže se i kroz korištenje samih materijala koji su potrebni za izradu. Stoga mi je laka pristupačnost materijala igrala bitnu ulogu zbog čega sam papir koristila kao primarnu podlogu. Promišljajući o tehnici, odlučila sam se za nekoliko tehnika koje su najviše rezonirale sa samom idejom.

Što se tiče teme rada, načinu izrade te medija koji bi najviše odgovarao ideji koju pokušavam predočiti, često se vraćam na svoje prošle radove i stečena iskustva tijekom dosadašnjeg razdoblja koja sam provela studirajući na akademiji. Kako sam se u svojim prošlim radovima bavila čistoćom, obraćala pažnju na samu strukturu i teksturu te pomoću njih dolazila do željenih rezultata, osjetila sam svojevrsno zasićenje istima zbog čega sam se okrenula potpunoj slobodi, impulzivnom izražavanju i slučajnostima neizbježnima u takvom načinu tretiranja medija. Tijekom daljnjeg promišljanja i istraživanja, ideju je zaokružila rečenica na koju sam naišla tijekom čitanja Sartreove⁸ *Mučnine*(1949:67)⁹ u kojoj protagonist sam sebi govori kako se mora pročititi apstraktnim mislima, prozirnima poput vode.¹⁰ Ta specifična rečenica potvrdila je relevantnost boje kao sredstvo izražavanja emocija upravo zbog mogućnosti apstrakcije koju nam nudi te je pomoću nje lakše biti iskren i prikazati necenzuriranu emociju što je riječima ponekad nemoguće.

Krenula sam s crtežima vrlo malih formata ispunjavajući papire različitim potezima u različitim crtačkim tehnikama. Nikakva čistoća i kontrola nisu bile bitne te sam nastale crteže odlučila tretirati kao neku vrstu emocionalnog dnevnika, sagledavajući ih sve zajedno kao jednu cjelinu umjesto da promatram svaki crtež kao zaseban. Nakon toga, prešla sam na izradu crteža formata 100x70cm, a kasnije, izrađivala sam grafičke monoprintove¹¹ kombinirajući razne tehnike. S obzirom da grafika sama po sebi zahtijeva određenu čistoću i pedantnost, izazov postizanja potpune fluidnosti pokreta i oblika postigla sam izrezujući samu aluminijsku matricu otklanjajući tako pravilne rubove te na taj način uklonila standardni kalup što je grafikama dalo potpuno jedinstvene rezultate. Na najvećem formatu, pokušavajući zadržati što sličniji način izrade, što se ispostavilo gotovo nemoguće s obzirom da određene tehnike drugačije reagiraju na različite vrste papira, odlučila sam u seriju radova uklopiti i

⁸Jean-Paul Sartre, francuski filozof i osnivač francuskog egzistencijalizma

⁹ Mučnina, roman filozofa Jean-Paula Sartrea

¹⁰Originalan tekst: „I need to clean myself up with abstract thoughts, as transparent as water.“

¹¹Monoprint grafička je tehnika u kojoj je namjera izraditi jedinstvene i neponovljive otiske koji mogu serijski istraživati sliku

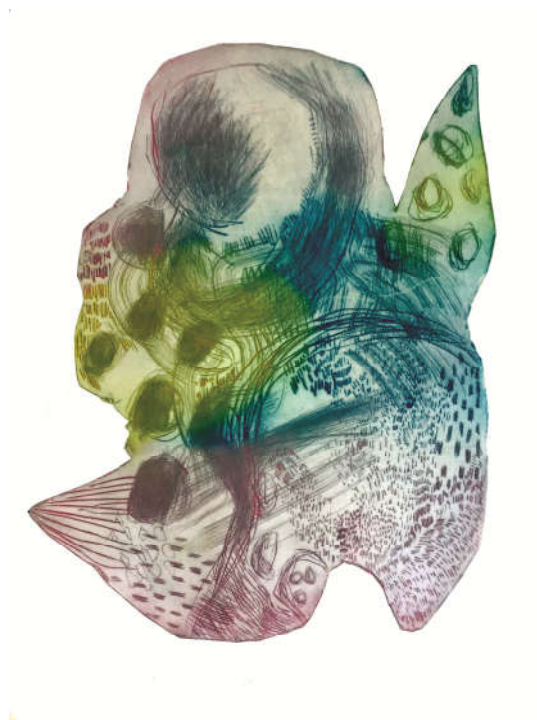
slikarstvo te koristiti akrilne boje u kombinaciji sa suhim te uljanim pastelama jer velike dimenzije papira zahtijevaju potpuno novi pristup povlačenju poteza samo zbog veće površine kojom papir obiluje. Rezultat toga bili su poprilično neočekivana rješenja što je dovelo i do podsvjesnog korištenja većeg spektra boja. Tijekom izrade oslanjala sam se na svoju intuiciju i dopustila raspoloženju određivanje krajnjeg rezultata crteža. S ciljem da se održi dosljednost subjektivnosti koja se proteže kroz čitav rad, dimenzije završne verzije rada su 163x90cm kako bi svaki detalj, kao i visina radova bili odraz mene. Iako crteži velikog formata nisu ni u kakvom uvezu niti će biti, za njih također vrijedi iščitavanje kao cjeline bez obzira što se tehnički ne dovezuju jedan na drugi.

S obzirom na to da je sama izrada iziskivala određenu neurednost, kako bi se uskladila sa samim konceptom introspekcije kroz boju i nekontrolirane poteze, suhe pastele, uljane pastele i markeri pokazali su se kao optimalne opcije. Glavni razlog tomu je što su mi dozvoljavale gotovo neograničene mogućnosti kombiniranja poteza te su davale zadovoljavajuće rezultate. Kako sam s vremenom prelazila na sve veće dimenzije, odlučila sam, uz sve ostalo, upotrijebiti i akrilne boje. One su omogućile osobitu nonšalantnost poteza na velikim dimenzijama te su postizanje preferiranih hrabrih, širokih poteza uvelike olakšale. Rezultat toga su nedefinirane forme, nastale slobodnim, dramatičnim potezima koje čine efektne kompozicije u potpunosti ispunjavajući podlogu.

U procesu izrade uočila sam da u crtežima prevladavaju zaobljene organske forme, dok su uglati i pravilni oblici zapostavljeni u potpunosti. Boja je igrala najveću ulogu za konceptualizaciju i ideju tijekom izrade s obzirom da sam pomoću nje odlučila prikazati svoju emocionalnu situaciju. Koristeći se subjektivno odabranim nijansama, prikazala sam svoju narav koja se očituje svakodnevno.

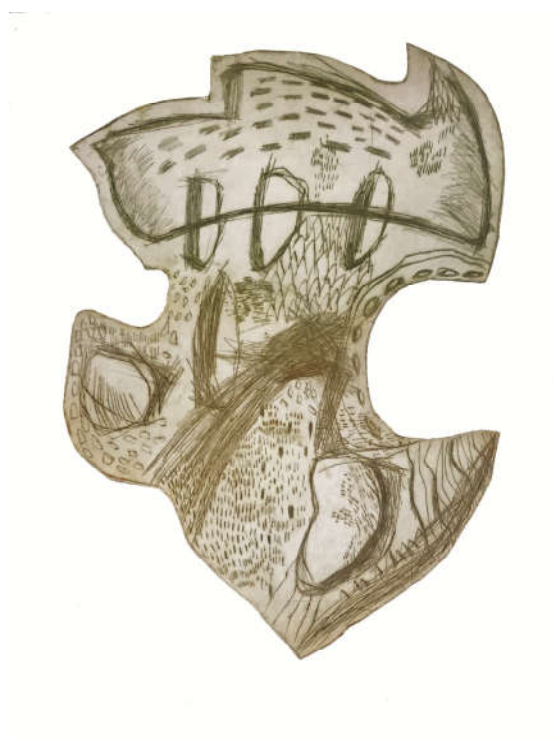
Slika 12. Crteži 1,2,3, 100x70cm, 2022.

Slika 13. Grafika 1, kombinirana tehnika, 50x70cm, 2022.

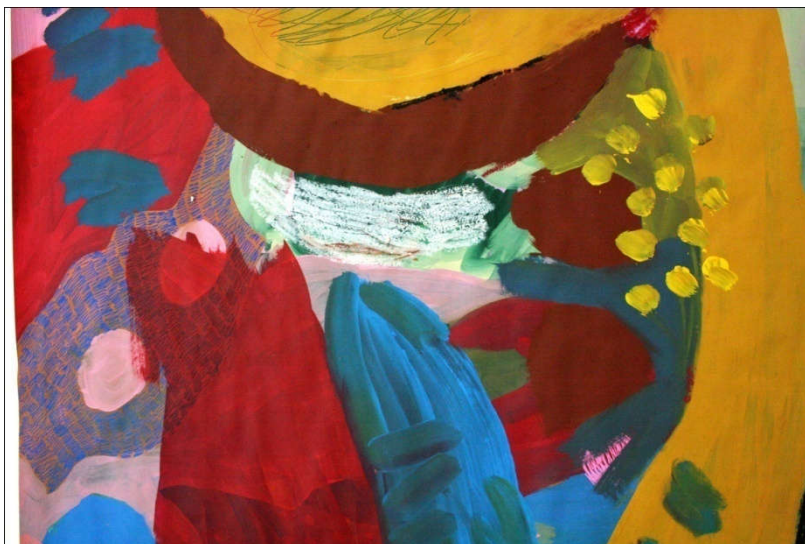
Slika 14. Grafika 2, kombinirana tehnika, 50x70cm

Slika 15. Grafika 3, kombinirana tehnika, 50x70cm, 2022.

Slika 16. Detalj diplomskog rada 2

Slika 17. Detalj diplomskog rada 3

Slika 19. Detalj diplomskog rada 4

Slika 20. Detalj diplomskog rada 5

Slika 21. Detalj diplomskog rada 6

Slika 22. Detalj diplomskog rada 7

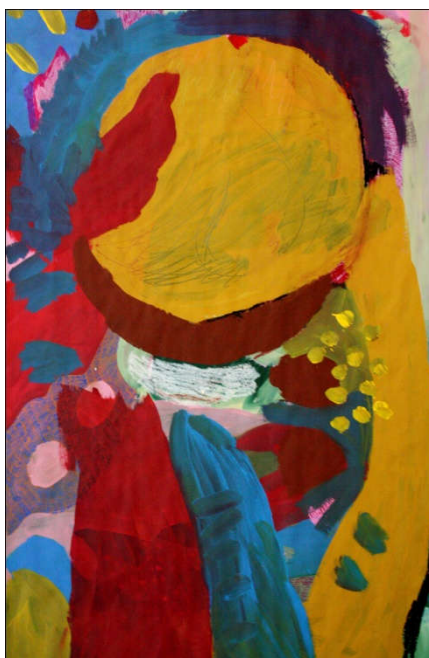
Slika 23. Diplomski rad 1/6

Slika 24. Diplomski rad 2/6

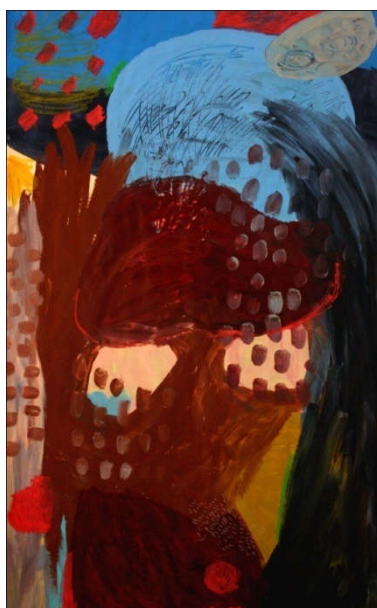
Slika 25. Diplomski rad 3/6

Slika 26. Diplomski rad 4/6

Slika 27. Diplomski rad 5/6

Slika 28. Diplomski rad 6/6

Slika 29. Diplomski rad *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja*, akril na papiru, 90x163cm

ZAKLJUČAK

Boja je oduvijek čovjeku služila kao svojevrsan vodič kroz život. Njome svemu oko sebe dajemo višu razinu spoznaje, između ostalog i vlastitim emocijama. Stoljećima boja okupira razne mislioce koji neumorno dolaze do novih zaključaka o utjecaju koje na nas ima. Potrebno je samo ugledati nijansu boje da bi nas obavila plaštom posebnog ugođaja koji određena nijansa nudi. Sam odabir najdraže boje otvara mogućnost zadiranja u čovjekovo intimno shvaćanje svijeta, stoga nije neobičan velik broj umjetnika koji upravo boju biraju kao glavnu predstavnicu njihovog vizualnog izražavanja. Boja je glavni stvaratelj ugođaja te ju ne koriste samo slikari već je ona prisutna u svim granama umjetnosti pa se uz pomoć boje, našim osjećajima igraju i kroz film; čak i zbog naziva boje napisanog na papiru u nama se javlja prigodna reakcija.

Tijekom realizacije rada *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja* uvidjela sam važnost samog procesa prolaska vremena koji je također bio veliki pokazatelj promjene vidljive u samoj izradi slika i crteža nastalih u potrebnom periodu završetka rada. Ta promjena vidljiva je u karakteru poteza priborom odabranim u trenutku, ali promjena moje psihe i emocionalnog stanja također je neporeciva.

Šest slika kombiniranih tehnika, dimenzija 163x90cm rezultat su promišljanja o meni najbližem i najistinitijem načinu izričaja emocija i prikazivanja istih, pronalaska vlastite percepcije sebe postignute uz pomoć boje koja je brojne umjetnike prije mene uspješno dovela do samospoznaje.

POPIS LITERATURE

1. Zjakić, I., Milković, M., *Psihologija boja*, 2010., Varaždin
2. Goethe, J. W., *Učenje o bojama, šesti odjel, Osjetilno moralno djelovanje boja*, 1995., Zagreb
3. Šuvaković, M., *Pojmovnik suvremene umjetnosti*, 2005., Zagreb
4. Itten, J., *Umjetnost boje, Subjektivni doživljaj i objektivna spoznaja – dva puta ka umjetničkom stvaranju, Priručnik*, 1973., Umjetnička akademija u Beogradu
5. Arnason, H.H., *Povijest moderne umjetnosti, Slikarstvo, kiparstvo, arhitektura, fotografija*, 2009., Zagreb

POPIS ONLINE IZVORA

1. Museum of Modern Art, MoMA, Robert Motherwell
URL: https://www.moma.org/collection/works/78936?artist_id=4126&page=1&sov_referrer=artist
Pristup: 14.9.2023.
2. Museum of Modern art, MoMA, Philip Guston
URL: <https://www.moma.org/collection/works/78383>
Pristup: 14.9.2023.
3. Tate Modern, Philip Guston
URL: <https://www.tate.org.uk/whats-on/tate-modern/philip-guston>
Pristup: 14.9.2023.
4. Gagosian, Cy Twombly
URL: <https://gagosian.com/artists/cy-twombly/>
Pristup: 14.9.2023.
5. Hrvatska akademija znanosti i umjetnosti, Zlatko Keser
URL: <https://www.info.hazu.hr/clanovi/keser-zlatko/>
Pristup: 14.9.2023.
6. Canvas
URL: <https://canvas.saatchiart.com/art/art-history-101/how-twombly-changed-abstract-expressionism>
Pristup: 14.10.2023.

POPIS SLIKOVNIH MATERIJALA

1. **Slika 2.** Ilustracija rastavljanja svjetla uz pomoć prizme
Izvor: <https://www.twinkl.hr/teaching-wiki/isaac-newtons-light-experiment>
Pristup: 14.9.2023.
2. **Slika 3.** Robert Motherwell, *Elegija za Španjolsku Republiku br.34*, 1953.-54., ulje na platnu
Izvor: https://www.moma.org/collection/works/78936?artist_id=4126&page=1&sov_referrer=artist
Pristup: 14.9.2023.
3. **Slika 4.** Philip Guston, *Zona*, 1953., ulje na platnu
Izvor: <https://www.moma.org/collection/works/78383>
Pristup: 14.9.2023.
4. **Slika 5.** Philip Guston, *Red painting*, 1950., ulje na platnu
Izvor: <https://www.moma.org/collection/works/78383>
Pristup: 14.9.2023.
5. **Slika 6.** Cy Twombly, *Leda and the Swan*, 1962., ulje, olovka i krejon na platnu
Izvor: <https://gagosian.com/artists/cy-twombly/>
Pristup: 14.9.2023.
6. **Slika 7.** Zlatko Keser, *Znak prizivanja*, 1988., jajčana empera, ulje na platnu
Izvor: <https://www.info.hazu.hr/clanovi/keser-zlatko/>
Pristup: 14.9.2023.
7. **Slika 8.** Skica 1
Izvor: autorica
8. **Slika 9.** Skica 2
Izvor: autorica
9. **Slika 10.** Skica 3
Izvor: autorica
10. **Slika 11.** Skica 4
Izvor: autorica
11. **Slika 12.** Crteži 1,2,3
Izvor: autorica

12. **Slika 13.**Grafika 1
Izvor: autorica
13. **Slika 14.**Grafika 2
Izvor: autorica
14. **Slika 15.**Grafika 3
Izvor: autorica
15. **Slika 16.** Detalj diplomskog rada 1
Izvor: autorica
16. **Slika 17.**Detalj diplomskog rada 2
Izvor: autorica
17. **Slika 18.**Detalj diplomskog rada 3
Izvor: autorica
18. **Slika 19.**Detalj diplomskog rada 4
Izvor: autorica
19. **Slika 20.**Detalj diplomskog rada 5
Izvor: autorica
20. **Slika 21.**Detalj diplomskog rada 6
Izvor: autorica
21. **Slika 22.**Detalj diplomskog rada 7
Izvor: autorica
22. **Slika 23.** Detalj diplomskog rada 8
Izvor: autorica
23. **Slika 24.** Diplomski rad 1/6
Izvor: autorica
24. **Slika 25.** Diplomski rad 2/6
Izvor: autorica
25. **Slika 26.** Diplomski rad 3/6
Izvor: autorica

26. **Slika 27.** Diplomski rad 4/6

Izvor: autorica

27. **Slika 28.** Diplomski rad 5/6

Izvor: autorica

28. **Slika 29.** Diplomski rad 6/6

Izvor: autorica

29. **Slika 23.** Diplomski rad *Interpretacija emocija kroz psihološko djelovanje boja*

Izvor: autorica